

наслідків свого діяння (дії або бездіяльності), хоча повинна була і могла їх передбачити».

Зазначені формулювання за своїм змістом не припускають можливості об'єктивного інкримінування, що непрямо презюмує Конституція України у ч. 2 ст. 68. Конституційне положення про те, що незнання законів не звільняє від юридичної відповідальності може бути допустимим, як виняток, при реалізації таких видів юридичної відповідальності, як цивільна та дисциплінарна. У кримінальному праві спростування презумп-

ції невинуватості пов'язане із обов'язковим встановленням вини особи у вчиненому злочині, що є обов'язковою ознакою складу злочину як підстави притягнення особи до кримінальної відповідальності.

Такі неузгодженості мають бути уніфіковані і приведені у відповідність до фундаментальних засад Конституції України, вираховуванням, в першу чергу, принципу верховенства права, шляхом внесення відповідних змін до Основного Закону нашої держави.

О.В. ГОЛОВЧЕНКО,
докторант (Міжнародна кадрова академія МАУП і міжнародний відкритий університет)

КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ПРАВА НА БЕЗПЕЧНІ І ЗДОРОВІ УМОВИ ПРАЦІ

Право кожної людини на належні, безпечні та здорові умови праці – це конституційне право, встановлене ст. 43 Конституції України [1]. Крім того, Конституція закріпила право людини на охорону здоров'я (ст. 49). Відповідно до ст. 7 Міжнародного пакту про економічні, соціальні та культурні права, держави, що беруть участь у цьому Пакті, мають визнати право кожного на справедливі та сприятливі умови праці, умови роботи, що відповідають вимогам безпеки та гігієни. Питанням охорони праці присвячено низку конвенцій і рекомендацій МОП. Генеральною угодою між Кабінетом Міністрів України, Конфедерацією роботодавців та всеукраїнськими профспілками і профоб'єднаннями передбачено подати на ратифікацію до Верховної Ради України Конвенцію МОП про безпеку, гігієну та виробниче середовище, а також розглянути на засіданні Національної ради соціального партнерства питання про можливість ратифікації Україною Конвенції МОП № 184 «Про безпеку та гігієну праці у сільському господарстві».

Відповідно до ст. 4 Закону України «Про прокуратуру», одним із основних завдань

правозахисної діяльності органів прокуратури України є захист від неправомірних посягань на гарантовані Конституцією та іншими законами України соціально-економічні права людини та громадянина.

Відповідно до ст. 115 Кодексу законів про працю України та ст. 24 Закону України «Про оплату праці», заробітна плата виплачується працівникам регулярно в робочі дні в строки, встановлені у колективному договорі, але не рідше 2 разів на місяць через проміжок часу, що не перевищує 16 календарних днів, та не пізніше 7 днів після закінчення періоду, за який здійснюється виплата.

Між тим питання своєчасної оплати праці набуло особливого значення в умовах економічної ситуації, яка протягом останнього року негативно позначилася на економічному стані підприємств. Поширеними є випадки, коли керівники підприємств, з метою умисної невиплати заробітної плати, маючи реальну можливість виплачувати зарплату, кошти використовували на господарські потреби, а оплату виконаної роботи працівникам не проводили, чим грубо порушували законодавство України у сфері оплати праці та конституційні права громадян.

Право на здорові та безпечні умови праці закріплено Кодексом законів про працю України, Основами законодавства України про охорону здоров'я та іншими актами законодавства. Державні, громадські або інші органи, підприємства, установи, організації, посадові особи та громадяни зобов'язані забезпечити пріоритетність охорони здоров'я у власній діяльності, не завдавати шкоди здоров'ю населення й окремих осіб (ст. 5 Основ законодавства України про охорону здоров'я). У широкому значенні під охороною праці розуміється сукупність норм, що охоплюють увесь комплекс питань застосування праці й належних до різних інститутів трудового права (трудового договору, робочого часу і часу відпочинку та інші). До них належать норми, що забороняють необґрунтовану відмову в прийнятті на роботу, обмежують переведення та звільнення працівників. Встановлюючи граничну тривалість робочого часу, регламентують час відпочинку та багато інших заходів, спрямованих на створення сприятливих загальних умов трудової діяльності. Л.О. Сироватська під охороною праці в широкому значенні розуміє трудове право загалом, оскільки всі його норми спрямовані на захист інтересів працюючих. У вузькому значенні термін «охорона праці» традиційно застосовується для позначення системи заходів щодо забезпечення для працівників здорових та безпечних умов праці на виробництві. Закон України «Про охорону праці» від 14 жовтня 1992 р. (в редакції Закону України від 21 листопада 2002 р.) у статті першої встановлює таке визначення: «Охорона праці – це система правових, соціально-економічних, санітарно-гігієнічних і лікувально-профілактичних заходів та засобів, спрямованих на збереження життя, здоров'я і працездатності людини в процесі трудової діяльності» [2].

Вимоги з охорони здоров'я часто не дотримуються підприємствами різних організаційно-правових форм, які використовують працю найманих робітників. Чимало керівників підприємств безвідповідально ставляться до обов'язків щодо створення здорових і безпечних умов праці, часто розглядають ці питання як правове забезпечення охорони праці та здоров'я працівників на ви-

робництві. Інспектори державного нагляду за охороною праці виявляють сотні тисяч порушень правил небезпечного ведення робіт. Через наявну загрозу життю заборонялася робота десяткам тисяч підприємств та об'єктів [3]. Такий стан охорони здоров'я на виробництві пояснюється передусім складним економічним становищем держави, а також іншими об'єктивними і суб'єктивними причинами, які полягають у зносі основних виробничих фондів, у тому, що немає зацікавленості власників у поліпшенні умов і безпеки праці, в некомпетентності персоналу в питаннях охорони праці, низькій трудовій і технологічній дисципліні, недостатній ролі органів нагляду і контролю за дотриманням законодавства про працю і охорону здоров'я в процесі праці. В умовах, що не відповідають санітарно-гігієнічним нормам, працює більше трьох мільйонів людей. Забезпеченість працюючих засобами індивідуального захисту не перевищує 40–50%. Щорічні виплати на відшкодування шкоди, заподіяної життю і здоров'ю працюючих, сягають 400 млн. грн. Особливу тривогу викликає зростання кількості аварій з груповими нещасними випадками. Ці дані наведені у щорічній доповіді Уповноваженого з прав людини Н. Карпачової. Вони свідчать, що в умовах, які не відповідають санітарно-гігієнічним нормам, працювало понад 3,3 млн. осіб, в тому числі мільйон жінок. При цьому, забезпеченість засобами індивідуального захисту не перевищувало 40–50%, а щорічні виплати на відшкодування шкоди, заподіяної життю і здоров'ю працівників, становили 40 млн. грн. [4]

З 1 квітня 2001 року в Україні почав діяти Фонд соціального страхування від нещасних випадків та професійних захворювань України. На 1 липня 2001 року було зареєстровано 256 тисяч потерпілих на підприємствах та членів їхніх сімей.

Отже, основними напрямками соціальної політики держави має бути реформування системи охорони праці, стратегічною метою якої повинно стати істотне зниження рівня виробничого травматизму і професійних захворювань, зменшення чинників шкідливого впливу на організм працюючих і вивільнення працівників шкідливих і важких умов праці, реалізація заходів загальнодержавного зна-

чення щодо створення належних, безпечних і здорових умов праці на підприємствах, в установах та організаціях усіх форм власності шляхом виконання конкретних завдань з організаційного, матеріально-технічного, наукового та нормативно-правового забезпечення їхньої діяльності у сфері охорони праці, подальше вдосконалення системи державного управління та нагляду за охороною праці.

Відсутність відповідних нормативно-правових актів щодо охорони праці на підприємствах, випадковий добір кадрів, стійка тенденція до зменшення коштів для забезпечення належних, безпечних і здорових умов праці – це основні причини, які не дають змоги істотно знизити рівень виробничого травматизму і професійної захворюваності. Найбільшу кількість постраждалих зареєстровано на підприємствах вугільної, металургійної, машинобудівної, хімічної промисловості, а також будівництві та сільському господарстві. На стані охорони праці негативно позначаються такі чинники: незадовільні умови праці на виробництві; недостатнє забезпечення працюючих засобами індивідуального та колективного захисту; недостатній рівень підготовки працюючих та фахівців з питань охорони праці; недостатня організація роботи з інформаційного забезпечення охорони праці [5].

Зазначене потребує комплексного розв'язання проблем охорони праці, забезпечення пріоритету здоров'я працівників, їх соціального захисту, створення належних, безпечних і здорових умов праці на виробництві. Концептуальні положення щодо поліпшення стану охорони праці ґрунтуються на аналізі сучасних тенденцій науково-технічного прогресу, проблем охорони праці, а також змін у системі державного управління.

Основними завданнями держави в сучасних умовах є: усунення шкідливих і небезпечних факторів на робочих місцях; створення засобів діагностики устаткування та запобігання аваріям на об'єктах підвищеної небезпеки, засобів та систем колективного захисту працівників; здійснення заходів і засобів людей від ураження електричним струмом, шумових, вібраційних та інших навантажень; удосконалення нормативно-правової бази з питань охорони праці; розв'язання проблем медицини праці; інформаційне забезпечення органів державної влади та населення з питань охорони праці.

Виконання визначених завдань сприятиме поліпшенню стану охорони праці, а також зменшенню кількості аварій, нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань. Передбачені програмою заходи спрямовано на поступове узгодження національного законодавства із актами законодавства ЄС.

Список використаних джерел:

1. // Офіційний вісник України. – Спец. випуск, № 72/1. – К., 2010.
2. працю: 36 законодавчих та нормативних актів. – К.: Атіка, 2003.
3. про охорону праці: збірн. нормативних документів. – Г. 1 – К.: Основа, 1995.
4. про працю: Станом на 25 травня 1999 р. Кн. 3. Охорона праці. Відповідальність сторін трудового договору. Особливості регулювання праці деяких категорій працівників.
5. охорони праці. – Вип. 1. – К.: МАУП, 2000.